

Tasa-arvo ja yhdenvertaisuussuunnitelma v. 2026–2028

Turvallinen ja hyvä opiskelu- ja työpaikka meille kaikille

Sisällysluettelo

1.	johdanto.....	2
1.1	Suunnitelmasta vastaavat tahot.....	2
1.2	Lait ja viitekehys	3
2.	Rovaniemen kansalaisOPISTON TASA-ARVO JA YHDENVERTAISUUSTYÖ.....	4
2.1	Strategia, arvot ja nykytila.....	4
2.2	Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyön tavoitteet yleisellä tasolla	5
3.	TASA-ARVOINEN JA YHDENVERTAINEN ROVANIEMEN kansalaisOPISTO	6
3.1	Opiskelu kansalaisopistossa	6
3.2	Ohjaus kansalaisopistossa	6
3.3	Opiskeluhyvinvointi	7
3.4	Moninaisuus voimavarana	8
3.5	Miten moninaisuutta edistetään?	9
3.6	Esteettömyyden ja saavutettavuuden edistäminen	10
4.	TOIMINTAMALLI KOHDATTAESSA SYRJINTÄÄ TAI EPÄASIAALLISTA KOHTELUA	11
4.1	Ristiriitatilanteiden kohtaaminen opistoissa	11
4.2	Toimintamalli ristiriitatilanteiden selvittämiseen	12
5.	TASA-ARVOINEN JA YHDENVERTAINEN rovaniemen KANSALAIPOISTO.....	12
5.1	Opistojen yhteiset tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyön toimenpiteet kaudelle 2025–2027	12
5.2	Rovaniemen kansalaisopiston tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyön tavoitteet kaudelle 2025–2027 12	
6.	TASA-ARVO- JA YHDENVERTAISUUSTYÖN JATKUVUUS ROVANIEMEN KANSALAIPOistossa	13
7.	ROVANIEMEN KANSALAIPOISTON OHJEISTUKSET	13

1. JOHDANTO

Suomessa tasa-arvolla tarkoitetaan erityisesti sukupuolten välistä tasa-arvoa. Tasa-arvolaki edellyttää muun muassa, että miehille ja naisille järjestetään samanlaiset mahdollisuudet opiskella. Yhdenvertaisuus puolestaan tarkoittaa, että kaikki ihmiset ovat samanarvoisia riippumatta esimerkiksi heidän sukupuolestaan, iästään, etnisestä tai kansallisesta alkuperästään, ihonväristään, kielestään, uskonnostaan, vammaisuudestaan tai seksuaalisesta suuntautumisestaan. Yhdenvertaisuus on perusoikeus, joka on kirjattu Suomen perustuslakiin.

Opetushallitus selvitti vuonna 2023 tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnittelun tilaa vapaan sivistystyön oppilaitoksissa, joita ovat kansalaisopistot, kansanopistot, kesäyliopistot, liikunnan koulutuskeskukset ja opintokeskukset.

Kyselyillä selvitettiin oppilaitosten tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnittelun prosessia, suunnitelmien sisältöä, henkilöstön ja opiskelijoiden osallistumista sekä tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnittelun kehittämistarpeita ja vaikutuksia oppilaitosten toimintaan. Noin 30 %:lla vastanneista opistoista ei ollut oppilaitoksen toimintaa koskevaa tasa-arvo- ja/tai yhdenvertaisuussuunnitelmaa ja että vähimmäisvaatimukset toteutuvat vapaan sivistystyön oppilaitoksissa varsin vaihtelevasti. Yksistään oppilaitoksen ylläpitäjän tai oppilaitoksen johdon laatimat tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmat eivät ole tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuslakien mukaisia. Nykyisen lain mukaan suunnitelman laadinnassa tulee olla henkilökunnan ja opiskelijoiden edustus.

1.1 Suunnitelmasta vastaavat tahot

Tasa-arvo ja yhdenvertaisuussuunnitelma on tehty Opetushallituksen rahoittaman **Yhdessä!** Vapaan sivistystyön laatu- ja kehittämisavustus 2023-hankkeen aikana. Hankkeessa oli mukana 11 Lapin kansalaisopistoa (Inarin, Kemijärven, Kolarin, Muonion, Posion, Ranuan, Rovaniemen, Sallan ja Tornion kansalaisopistot sekä Meän Opisto ja Revontuli-Opisto). Hanketta koordinoi Tornion kansalaisopisto.

Hankesuunnitelman mukaisesti syksyllä 2024 Tornion, Kemijärven ja Rovaniemen kansalaisopistot sekä Revontuli-Opisto valmistelivat tasa-arvo ja yhdenvertaisuussuunnitelman yhteisen ja yleisen osan ja keväällä 2025 jokaisessa hankeopistossa kirjattiin opistokohtaiset ja konkreettiset suunnitelmat tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden mahdollistamiseksi (tavoitteet) ja toteutumiseksi (toiminta).

Rovaniemen kansalaisopistossa täydensi opistokohtaiset tavoitteet suunnitelmaan yhdessä henkilökunnan, tuntiopettajien- ja opiskelijoiden edustajien kanssa. Tapaamisessa viimeisteltiin suunnitelmaa ja kirjattiin esille nousseet muutokset. Suunnitelmassa on otettu huomioon Rovaniemen kaupungin laaja toimintaympäristö sekä toiminnan merkitys kylillä.

Opistojen välinen yhteistyö on ollut merkityksellistä ja hyvää. Kokouksissa käytyjen keskustelujen aikana on saatu kokonaiskuva kunkin opiston nykytilasta ja huomattiin, että opistoissa elettiin tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden kanssa hyvin pitkälti samojen haasteiden parissa, mutta myös opistokohtaisia eroja löytyi. Yhteistyön avulla on pyritty kehittämään nykyisiä ei-toimivia käytäntöjä ja saatiin myös vinkkejä opistojen hyvin toimivista käytänteistä. Tietojen ja kokemusten vaihtaminen on ollut tärkeä osa toimivaa yhteistyötä. Yhdessä on ideoitu myös erilaisia innovatiivisia tulevaisuuden ratkaisuja.

Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitteluvuorokauden tarkoituksena on ohjata oppilaitoksissa tehtävää työtä tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi ja saada aikaa konkreettisia muutoksia oppilaitoksen toiminnassa. Hankkeessa mukana olevat opistot ovat sitoutuneet pitämään suunnitelmat ajan tasalla seuraamalla tuloksia ja päivittämällä suunnitelmia säännöllisesti vuosittain. Seurantaa ja päivittämistä tehdään jatkossakin yhteistyössä Lapin kansalaisopistojen välillä sekä opistojen henkilöstön ja opiskelijoiden

kanssa tammikuisin. Seurannasta ja päivittämisestä vastaa rehtori yhdessä päätoimisen henkilöstön kanssa. Seurantaan liittyvät kyselyt toteutetaan joka toinen vuosi syyslukukausin.

1.2 Lait ja viitekehys

Suomen perustuslaki 11.6.1999/731

Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 609/1986

Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014

Laki vapaasta sivistystyöstä 632/1998

Asetus vapaasta sivistystyöstä 6.11.1998/805

Laki taiteen perusopetuksesta 21.8.1998/633

Asetus opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 14.12.1998/986

Laki digitaalisten palvelujen tarjoamisesta 306/2019

Laki valtion ja yksityisen järjestämän koulutuksen hallinnosta 21.8.1998/634

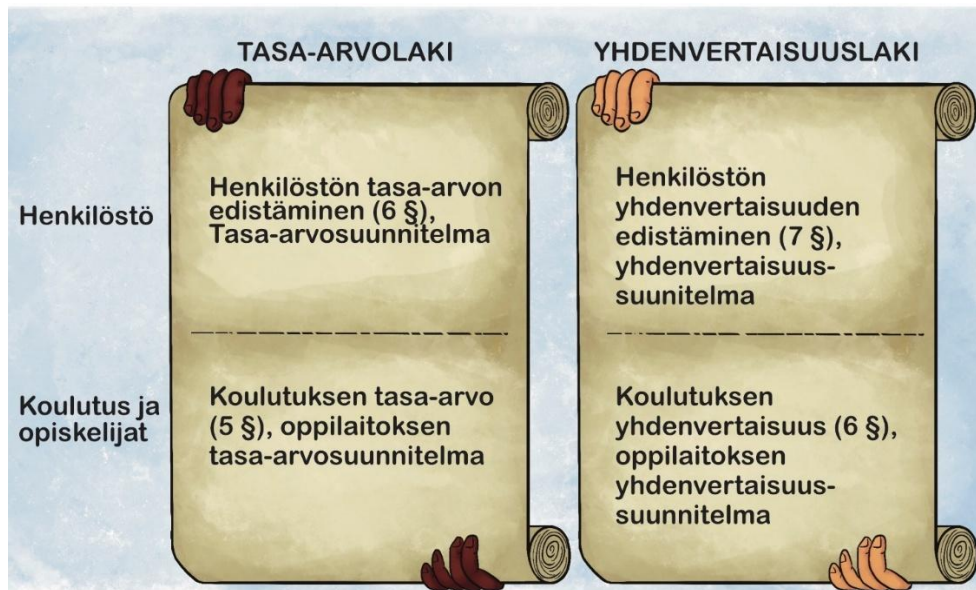
Hallintolaki 6.6.2003/434

Tietosuojalaki 1050/2018

Laki yksityisyyden suojasta työelämässä 13.8.2004/759

Yksityisen opetusalan työehtosopimus (Sivistysala ry) Kunta-alan opetushenkilöstön virka- ja työehtosopimus OVTES (KT)

Kts. LIITE 1

2. ROVANIEMEN KANSALAIPOISTON TASA-ARVO JA YHDENVERTAISUUSTYÖ

2.1 Strategia, arvot ja nykytila

Rovaniemen kansalaisopiston toimintaa ohjaavat ylläpitäjän (Rovalan Setlementti ry) ARVOT

Rovalan Setlementti ry:n arvot ovat toimintaa ohjaavia perusperiaatteita. Arvot toimivat perustana organisaation strategialle, päätöksenteolle ja kehittämistyölle. Arvojen kuvaamisella edistetään niiden sisäistämistä ja vaikutusta toimintaan.

Rovalan Setlementti ry - arvot:

YHTEISÖLLISYYS

Yhteisöllisyys luo puitteet niin asiakkaiden kuin myös henkilöstön osallisuudelle ja vaikutusmahdollisuuksille. Yhteisöllisyyden kehittäminen edistää sekä asiakkaiden että henkilökunnan hyvinvointia. Yhteisöllisyyttä edistetään käytännössä muun muassa yhteisillä tapahtumilla ja ottamalla asiakkaat mukaan päätöksentekoon. Yhteisöllisyyttä voidaan tukea myös fyysisen ympäristön suunnittelulla.

VASTUULLISUUS

Vastuullisuus näkyy eettisenä toimintana, jolloin toiminta perustuu oikeudenmukaisuuteen ja avoimuuteen. Keskeisenä tavoitteena on laadukkaat ja asiakkaiden hyvinvointia edistävät palvelut. Asiakkaita kohdellaan arvokkaasti ja kunnioittavasti riippumatta esimerkiksi iästä, sukupuolesta tai taustasta. Vastuullisuus näkyy toiminnassa myös pyrkimyksenä vähentää ympäristövaikutuksia noudattamalla kestävä kehityksen periaatteita.

IHMISLÄHEISYYS

Yhteiskunnallisella tasolla ihmisläheisyys ilmenee hyvinvointia edistävien palvelujen tarjoamisena. Yksilötasolla ihmisläheisyys näkyy ihmissuhteiden arvostamisena ja toisten kunnioittamisena. Ihmisläheisessä ympäristössä jokainen tuntee itsensä hyväksytyksi ja kuulluksi. Arvo ilmenee käytännössä haluna auttaa ja olla tukena toiselle ihmiselle.

Nykytilan kartoitus ja tunnuslukuja

- Keväällä 2024 suunnattiin kysely tuntiopettajille, opiskelijoille sekä alaikäisten opiskelijoiden huoltajat. Kyselyn tuloksia (Liitteet 2 ja 3)
- Opistot sopivat seurattavista tarkasteluluvuista (keskiarvoluku) ja näistä saatuja tuloksia seurataan opistojen yhteisissä tapaamisissa syys- ja kevätlukukausien aikana
- Toimintamallit tilanteissa, joissa kohdataan syrjintää ja epäasiallista kohtelua. (Liite 4)

- Opetushallitus on myöntänyt opistolle opintoseteliavustuksen seuraaville kohderyhmille: seniorit, työttömät, oppimisvaikeuksia kokevat. Opintoseteliavustuksen voi saada yhteen kurssimaksuun lukukaudessa.
- Opisto on mukana Rovaniemen kaupungin Kaikukortti-toiminnassa. Kaikukortti oikeuttaa kortin haltijan maksuttomaan kurssiin. Kaikukorttikursseja on vuosittain n. 6 kurssia ja yht. n.12 opiskelijaa.
- Opiston kurssimaksun voi maksaa myös liikunta- ja kulttuuritoiminnan etuudella verohallinnon ohjeistuksen mukaisesti.

2.2 Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyön tavoitteet yleisellä tasolla

Velvoite suunnitelmalliseen oppilaitoskohtaiseen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyöhön koskee kaikkea lakiin perustuvaa opetusta ja koulutusta. Velvoite koskee myös vapaan sivistystyön oppilaitoksia.

Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyö ja sen kehittäminen ovat oleellinen osa jokapäiväistä toimintaa. Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman ja -työn tavoitteena on turvata oppilaitoksen monimuotoisuus, yhdenvertaisuus, tasa-arvo ja ehkäistä syrjintää sekä esitellä ne prosessit ja tahot, joiden avulla mahdollisiin epäkohtiin voidaan puuttua.

Kansalaisopistojen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman tavoitteena on tunnistaa ja tuoda esiin kauden 2025–2027 kehittämistavoitteet sekä toimenpiteet, joiden avulla turvataan vaikuttavuus tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyössä.

Suunnitelma koskee niin opiskelijoita kuin henkilökuntaakin. Suunnitelma laaditaan yhteistyössä opiskelijoiden ja henkilöstön kanssa, jotta tasa-arvo ja yhdenvertaisuus toteutuu opiskelu- ja työyhteisössä.

3. TASA-ARVOINEN JA YHDENVERTAINEN ROVANIEMEN KANSALAI SOPISTO

3.1 Opiskelu kansalaisopistossa

Kansalaisopiston opiskelijat muodostavat monimuotoisen ryhmän, joka kattaa kaikenikäiset lapsista ikäihmisiin. Vaikka suurin osa opiskelijoista on aikuisia, erityisesti keski-ikäisiä ja eläkeikäisiä, myös nuoremmille on tarjolla kursseja, kuten musiikkia, tanssia, kuvataidetta ja liikuntaa.

Opiskelijoiden koulutustaustat ja elämäntilanteet vaihtelevat, ja kursseille osallistuu niin korkeasti koulutettuja kuin perusasteen käyneitä henkilöitä. Opistossa on vapaan sivistystyön lukutaitokoulutuksissa myös täysin kouluttamattomia opiskelijoita. Opintotarjontaa hyödyntävät myös eläkeläiset, työssäkäyvät, työttömät, erityisryhmät sekä perhevapailla olevat jne. Kursseille osallistuu myös ulkomaalaistaustaisia vieraskielisiä henkilöitä.

Kansalaisopistojen opiskelijat ovat pääasiassa lähialueen asukkaita, mutta verkko-opetuksen suosion kasvun myötä opistoihin osallistuu yhä enemmän myös muualta tulevia opiskelijoita.

Kurssilaisten opiskelumotivaatio on hyvä, koska he valitsevat itse opintokurssinsa oman kiinnostuksen mukaan. Vapaan sivistystyön lähtökohtana on vapaaehtoisuus ja opiskelijan omaehtoinen opiskelu. Motivaatiota lisää se, että opiskelijoiden kurssitoiveet pyritään ottamaan huomioon. Mahdollisuus saada kurssilta opintopisteitä voi lisätä opiskelijan motivaatiota.

3.2 Ohjaus kansalaisopistossa

Yleisestä opintoneuvonnasta huolehtii opiston henkilökunta. Neuvonta voi liittyä opetuksen sisältöön, toteuttamiseen, osaamisen tunnistamiseen ja tunnustamiseen (esim. opintopistekurssit), opiskelijoiden tavoitteisiin ja toimintakykyyn (esim. erityisryhmät). Neuvonta on tasa-arvoista ja yhdenvertaista.

Rovaniemen kansalaisopistossa ohjaus voidaan jakaa karkeasti yksilö- ja ryhmäohjaukseen. Suurin osa ohjauksesta tapahtuu ryhmissä, mutta yksilöohjausta toteutetaan myös ryhmäopetuksen aikana.

Yksilöohjaus on henkilökohtaista ohjausta, jossa opiskelija saa opetushenkilöstöltä tukea omiin tarpeisiinsa ja tavoitteisiinsa liittyen. Opettajat jakavat tietoa tarvittaessa myös kurssivalintoihin ja yksilöllisten opintopolkujen valintaan sekä osaamisperusteisuuden huomioon ottamiseen.

Ryhmäohjauksella tuetaan opiskelijoiden yhteisöllisyyttä ja sosiaalista hyvinvointia, mikä mahdollistaa vertaistuen toteutumista. Ryhmäohjausta annetaan opiskelijoille kaikissa tärkeissä asioissa mm. kurssisisällöistä, aikatauluista ja opintopistekursseissa arvioinnista.

Rovaniemen kansalaisopistossa noudatetaan ylläpitäjän laatimia turvallisemman tilan periaatteita. Opettajat ohjeistavat opiskelijat opiston käyttämissä tiloissa toimimiseen ja opetusvälineistön käyttämiseen ja turvalliseen toimintaan, poikkeustilanteet huomioiden.

3.3 Opiskeluhyvinvointi

Opiskeluhyvinvointi on opiskelijan fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin kokonaistila. Opettaja pyrkii tukemaan jokaisen opiskelijan opiskeluhyvinvointia. Tämä tapahtuu asettamalla realistiset tavoitteet kurssin sisällöksi. Kansalaisopistoilla ei ole pääsääntöisesti käytössään opiskelijahuoltopalveluita.

Opiskelutaitojen kehittäminen

Hyvinvointia edistää opiskelutaitojen tukeminen monipuolisesti ja yhdenvertaisesti. Opiskelijaa ohjataan asettamaan realistiset tavoitteet itselleen. Opiskelutaitojen merkityksen huomioon ottaminen yhdenvertaisesti ohjaa opiskelijaa parempaan oppimiskokemukseen sekä ryhmässä että yksilönä. Ajankäytön hallinta ja priorisointi tukee opiskelijan hyvinvointia ja oppimiskokemusta.

Erityisryhmien huomioiminen

Tiedottamisen ja markkinoinnin suunnittelussa ja toteutuksessa huomioidaan saavutettavuus, esimerkiksi kohderyhmien verkostoyhteistyönä. Kurssisuunnittelussa huomioidaan opettajan taidot ja osaaminen erityisryhmien opetuksessa. Huomioidaan tilojen sopivuus, esteettömyys ja asiointin mahdollistaminen useammalla eri tavalla. Joitakin kursseja tarjotaan hinnaltaan edullisemmin tai maksutta esim. opintoseteliavustuksella tai Kaikukortilla. Näissä kurssien opiskelijamäärä suunnitellaan pienemmäksi tai suunnataan tietyille erityisryhmille.

Sukupuolisensitiivisyyden huomioiminen

Suunnittelussa huomioidaan eri sukupuolille rajattuja ryhmiä, ja kurssitarjontaa suunnataan rajatuille ryhmille, kuten äijäjooga, naisten puutyö tai sateenkaariyhmät esim. liikunnassa. Eri sukupuolille suunnatut kurssit huomioivat yhteisölliset tarpeet ja mahdollistavat turvallisen tilan tunteen. Sukupuolijaottelu voi olla

tärkeää tai merkityksellistä esimerkiksi liikuntaryhmissä tai kursseilla, joissa tietty sukupuoli on aliedustettuna.

Ryhmät, jotka on suunnattu eri sukupuolille, voivat tarjota tärkeitä tilaisuuksia käsitellä sukupuoleen liittyviä erityiskysymyksiä ja tukea opiskelijoiden hyvinvointia ja oppimista. Esimerkiksi naisille, miehille tai muunsukupuolisille suunnatut ryhmät voivat käsitellä heille tärkeitä aiheita ja tarjota turvallisen tilan jakaa kokemuksia ja oppia toisiltaan.

Tärkeintä on luoda oppimisympäristö, jossa kaikki opiskelijat tuntevat olevansa tervetulleita ja arvostettuja sukupuolesta riippumatta.

Opettajien koulutus: Koulutetaan ryhmien opettajia ymmärtämään ja tukemaan sukupuolten moninaisuutta ja erityistarpeita.

Yhteistyö: Tehdään tarvittaessa yhteistyötä sukupuolten moninaisuutta edustavien järjestöjen ja asiantuntijoiden kanssa ryhmien suunnittelussa ja toteutuksessa.

Seuranta ja palaute: Seurataan ryhmien toimintaa ja kerätään palautetta osallistujilta jatkuvan parantamisen varmistamiseksi.

3.4 Moninaisuus voimavarana

Opiston moninaisuus viittaa opiston tarjoamaan koulutukseen, opiskelijoihin, henkilöstöön ja oppimisympäristöön liittyvään monimuotoisuuteen. Moninaisuuden edistäminen vaatii johdonmukaista ja pitkäjänteistä työtä, mutta se rikastuttaa oppimisympäristöjä ja vaikuttaa myönteisesti opiskelijoiden hyvinvointiin ja oppimiseen. Suurin osa opetustarjonnasta on kaikille avoimia kursseja ja kaikilla opiskelijoilla on mahdollisuus osallistua ryhmiin, jotka he kokevat hyödyllisiksi. Tämän saavuttamiseksi voidaan ottaa huomioon seuraavat näkökulmat:

Esteettömyys ja saavutettavuus: Opiston moninaisuus liittyy myös siihen, kuinka hyvin se pystyy tarjoamaan koulutusta erityistarpeita omaaville opiskelijoille. Esteettömät tilat ja monipuolisemmat opetusmenetelmät lisäävät osallistumisen ja oppimisen mahdollisuuksia.

Henkilöstö: Opiston henkilökunnan moninaisuus (diversiteetti) ja eri alojen asiantuntijuus tuo mukanaan osaamista ja kokemuksen tuomia näkökulmia. Tällöin henkilökunta voi paremmin tukea opiskelijoiden erilaisia tarpeita.

Opetustavat: Erilaiset opetusmenetelmät mahdollistavat opintojen suorittamisen erilaisista lähtökohdista tuleville opiskelijoille ja tukevat erilaisten oppijoiden tarpeita.

Opiskelijat: Opiston opiskelijat tulevat eri kulttuuritaustoista, etnisistä ryhmistä, ikäryhmistä ja sosioekonomisista taustoista. Tämä moninaisuus rikastuttaa oppimisympäristöä ja edistää kulttuurista joustavuutta ja vuoropuhelua.

Oppiaineet: Opisto tarjoaa laajan valikoiman koulutuksia ja kursseja eri aloilta kuten liikunnassa, musiikissa, kädentaidoissa, taideaineissa, kielissä sekä muissa oppiaineissa. Opiskelijoilla on mahdollisuus valita monipuolisesta kurssitarjonnasta itseä kiinnostavia ja kehittäviä sisältöjä.

Yhteisöllisyys: Opiston moninaisuus edistää yhteisöllisyyttä ja vertaisoppimista. Eri taustoista tulevien opiskelijoiden välinen vuorovaikutus ja yhteistyö rikastuttavat oppimiskokemusta.

Opiston moninaisuus tarkoittaa sen kykyä palvella opiskelijoita monipuolisesti sekä oppimisympäristöä, joka tukee erilaisia tarpeita, kykyjä ja kulttuurista ymmärrystä. Moninaisuuden arvostaminen ja hyödyntäminen mahdollistaa dynaamisen ja innostavan oppimisympäristön, jossa kaikki opiskelijat voivat kehittyä.

3.5 Miten moninaisuutta edistetään?

Moninaisuuden edistäminen opistossa on tärkeää, jotta kaikki opiskelijat voivat tuntea itsensä arvostetuiksi ja saada parhaan mahdollisen oppimiskokemuksen. Toimenpiteitä, joilla moninaisuutta voidaan edistää:

Monimuotoisen opiskelija-aineksen tukeminen: Opistossa luodaan opettajien ja muun henkilökunnan esimerkin avulla hyväksyvä, lämmin ja avoin ilmapiiri opiskelijan kulttuuritaustasta, iästä, identiteetistä, kielestä, uskonnosta, erityistarpeista jne. riippumatta.

Opetussuunnitelman monipuolistaminen: Opetussuunnitelmaan sisällytetään kursseja, jotka edustavat erilaisia kulttuureita, näkökulmia, asiantuntemuksia sekä moninaisuuden ja tasa-arvon teemoja. Opistossa järjestetään kursseja myös erityisryhmille.

Opetustavat ja -menetelmät: Opistossa hyödynnetään erilaisia oppimisympäristöjä ja -menetelmiä, jolloin kaikki opiskelijat voivat osallistua oppimiseen omalla tavallaan. Jotta opettajilla olisi valmiudet erityisryhmien opettamiseen, tarvitaan koulutusta ja resursseja sekä yhteistyötä ja suunnittelua muiden toimijoiden kanssa.

Koulutus ja tietoisuuden lisääminen: Koulutuksia järjestetään henkilöstölle ja opiskelijoille moninaisuuden merkityksestä ja sen edistämisestä. Myös keskustelua moninaisuudesta ja siihen liittyvistä haasteista oppilaitoksessa rohkaistaan.

Yhteisö- ja verkostoitumismahdollisuudet: Opistossa järjestetään tilaisuuksia, joka mahdollistaa yhteisen kokemuksen eri ikäisten ja eri taustoista tulevia henkilöiden kanssa. Lisäksi järjestetään tapahtumia, jossa moninaisuus on yhtenä aiheena.

Palaute ja arviointi: Opiskelijoilta kerätään palautetta esteettömyyden ja saavutettavuuden toteutumisesta. Opistossa arvioidaan palautteiden pohjalta, miten moninaisuuden edistämisessä on onnistuttu ja mitä muutoksia on tarpeen tehdä.

Viestintä: Opiston viestinnässä noudatetaan tietoturvakäytänteitä. Opistossa kiinnitetään huomiota kunnioittavaan ja hyvän tavan mukaiseen viestintään, markkinointiin, kuvien käyttöön sekä oppimateriaalien valintaan.

3.6 Esteettömyyden ja saavutettavuuden edistäminen

Esteettömyyden ja saavutettavuuden edistäminen opistoissa on tärkeä osa koulutuksen tasa-arvoisuutta ja yhdenvertaisuutta. Esteettömyyden käsitettä käytetään yleensä rakennetusta ympäristöstä puhuttaessa ja käsitettä saavutettavuus viestinnän ja palvelujen yhteydessä.

Aina, kun se on mahdollista, opisto pyrkii vaikuttamaan ympäristön suunnitteluun/käyttöön, jotta voidaan edistää kaikkien yhdenvertaisia mahdollisuuksia oppia, työskennellä ja osallistua. Opiston käyttämiä tiloja, toimintatapoja ja palveluita kehitetään esteettömämmiksi ja saavutettavammiksi. Esteettömyysratkaisujen toimivuutta seurataan ja arvioidaan jatkuvasti osana laatujärjestelmää.

Esteettömyys ja saavutettavuus: Opiskelija voi osallistua opetukseen myös oman avustajansa kanssa. Opistossa kehitetään esteettömiä tiloja ja hankitaan oppimisvälineitä, jotka tukevat erilaisten opiskelijoiden tarpeita.

Fyysinen ja psyykinen esteettömyys: Opisto pyrkii vaikuttamaan oppimisympäristöjen suunnitteluun ja käyttöön, jotta voidaan edistää kaikkien yhdenvertaisia mahdollisuuksia oppia, työskennellä ja osallistua. Opiston käyttämiä tiloja, toimintatapoja ja palveluita kehitetään esteettömämmiksi ja saavutettavammiksi (esim. ramppien lisääminen, hissit, leveät ovet, inva wc:t, pukeutumistilat, reittien merkit ja opasteet, tuoksuttomuus, luokat, varasto- ja säilytystilat, paikoitusalueet). Opistossa tunnistetaan, että fyysinen tai psyykinen haaste ei näy aina ulospäin (esim. sisäelinsairaudet, neuropsykiatriset haasteet, kehitysvammat), vaikka ne voivat estää opiskelijan osallistumisen opiston toimintaan. Opiskelijan pyynnöstä ulospäin näkymättömät rajoitteet pyritään huomioimaan ja purkamaan niitä, jotta osallistumisen kynnyks madaltuu.

Viestinnän ja palveluiden saavutettavuus: Saavutettavuus viestinnässä, tiedonsaannissa ja palveluissa varmistaa sen, että käyttäjä voi valita eri tapoja kommunikoida sekä saada tietoa ja palveluja. Tietoa on saatavilla eri kanavien kautta sekä sähköisessä että painetussa muodossa. Opinto-ohjelma julkaistaan sekä painetussa että sähköisessä muodossa. Tiedottaminen tapahtuu monikanavaisesti lehti-ilmoitusten ja some-markkinoinnin kautta. Kaikessa viestinnässä pyritään selkeään ja ymmärrettävään kieleen.

Digitalisaatio ja teknologia: Oppimisympäristön digitalisoituminen ja teknologian käyttö opetuksessa ovat osa nykyaikaista oppimista. Opetuksessa käytetään edullisia tai maksuttomia ohjelmia. Mahdollisuuksien mukaan käytetään myös erilaisia apuvälineitä ja ohjelmistoja (tekstinlukuohjelmat, puheentunnistus jne.),

jotka tukevat opiskelijoita heidän opinnoissaan. Jotta kaikki opiskelijat voivat hyödyntää oppimateriaaleja tehokkaasti, käytetään saavutettavia tiedostomuotoja.

Ilmoittautuminen kursseille onnistuu vaihtoehtoisesti verkossa, puhelimitse tai henkilökohtaisella käynnillä opiston toimistossa. Lisäksi opiston tai sen ylläpitäjän verkkosivuilla on nähtävillä saavutettavuusseloste. Palautekanava tarjoaa mahdollisuuden antaa palautetta ja kehitysehdotuksia.

Opiskelijapalvelut ja tuki: Ryhmätoiminnassa pyritään tarjoamaan yksilöllistä tukea opiskelijoille, joilla on erityistarpeita. Tämä voi sisältää esimerkiksi ohjausta ja neuvontaa, avustajayhteistyötä ja tulkkipalveluja.

Koulutus ja tietoisuuden lisääminen: Henkilökuntaa perehdytetään esteettömyyteen ja saavutettavuuteen liittyvissä asioissa.

Osallistuminen, yhteistyö ja yhteisöllisyys: Opiskelijat ovat mukana toiminnan suunnittelussa ja kehittämisessä mm. opiskelijapalautteiden muodossa. Esteettömyyteen liittyvissä kysymyksissä tehdään yhteistyötä järjestöjen ja asiantuntijoiden kanssa, jotka voivat auttaa esteettömyyteen liittyvissä kysymyksissä. Opiston toiminnasta tiedotetaan ja toimintaa kehitetään yhteistyöverkostoissa mm. Rovaniemen kaupungin, muiden oppilaitosten ja järjestöjen kanssa. Kaikille avoimet tapahtumat ja tilaisuudet pyritään järjestämään niin, että ne edistävät kulttuurillisesti ja sosiaalisesti yhteisöllistä ilmapiiriä.

4. TOIMINTAMALLI KOHDATTAESSA SYRJINTÄÄ TAI EPÄASIAALLISTA KOHTELUA

4.1 Ristiriitatilanteiden kohtaaminen opistoissa

Ristiriitatilanteiden tunnistaminen on tärkeää, jotta niitä voidaan ennaltaehkäistä ja niiltä voidaan jopa välttyä. Merkit kiusaamisesta pyritään tunnistamaan ajoissa, jotta siihen pystytään puuttumaan jo alkuvaiheessa. Opiston henkilöstö perehdytetään toimintamalliin, jotta jokaisella henkilökunnan jäsenellä olisi tiedossa toimintatavat ristiriitatilanteissa. Erityistä huomiota kiinnitetään alaikäisten opiskelijoiden välisiin ristiriitatilanteisiin ja jopa mahdolliseen kiusaamiseen. Opistossa on ristiriitatilanteiden käsittelyn toimintamalli, jonka avulla puututaan tilanteisiin viipymättä sekä tehdään tarvittaessa alaikäisen osalta yhteistyötä huoltajien kanssa.

Avoimuus, neuvottelu ja sovittelu: Aktiivinen viestintä on avainasemassa ristiriitatilanteissa ja niiden ehkäisemisessä. Kunnioittavan ja tasa-arvoisen ilmapiirin ylläpitäminen on tärkeää kaikissa riitatilanteissa.

Kaikkien osapuolien kuulemisen tulee toteutua yhdenvertaisesti turvallisemman tilan periaatteita noudattaen.

Opiston henkilökunnalla ja rehtorilla on velvollisuus toimia viipymättä havaitun riitatilanteen ratkaisemiseksi. Opiston käytännöt ristiriitatilanteiden käsittelyssä tuodaan avoimesti esille.

Kaikki Rovalan setlementin yksiköt noudattaa turvallisen tilan periaatteita Rovalan setlementin arvojen mukaisesti.

Opistossa on 0- toleranssi kiusaamiseen väkivaltaan ja häirintään. Henkilö voi ilmoittaa kokemastaan tai huomaamastaan kiusaamisesta, väkivallasta, häirinnästä tai syrjinnästä opettajalle, apulaisrehtoreille, rehtorille, muulle henkilökunnalle tai nimettömänä ilmoituskanavan kautta.

Opiskelijoiden vastuuttaminen ja itseohjautuvuus: Opiskelijoiden tulee toimia vastuullisesti ottaen huomioon tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden periaatteet. Opiskelijoita ohjeistetaan ottamaan vastuu omasta toiminnastaan mm. turvallisemman tilan periaatteiden avulla.

4.2 Toimintamalli ristiriitatilanteiden selvittämiseen

Kansalaisopistossa on käytössä oppilaitoskohtainen malli, joka pohjautuu ylläpitäjän toimintamalleihin. (turvallisen tilan toimintamalli, Ilmiantokanava jne.). Toimintamalli LIITE 5

Toimintamalli löytyy kansalaisopiston Pedanet-sivustolta:

<https://peda.net/kansalaisopistot/rovaniemenkansalaisopisto>

Ilmiantokanava:

<https://rovala.fi/rovala-talona/ilmiantokanava/>

Henkilökunta ja opettajat perehdytetään toimintamalleihin esimerkiksi tuntiopettajien tai tiimien kokouksen yhteydessä vuosittain. Tuntiopettajia edellytetään perehtymään toimintamalleihin ja ohjeisiin, mm. Tuntiopettajan oppaaseen.

5. TASA-ARVOINEN JA YHDENVERTAINEN ROVANIEMEN KANSALAIPOISTO

5.1 Opistojen yhteiset tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyön toimenpiteet kaudelle 2026–2028

Kaikkien opistojen yhteiset tavoitteet, joita mietitään vuosittain Lapin opistopiirin vetämänä.

- **Tavoite1:** Turvallisemman tilan periaatteet
 - + Toimenpide: Laatia turvallisemman tilan periaatteet opistoittain
 - + Seuranta: Seuraavan kauden tavoite sovitaan opistotreffien yhteydessä.

5.2 Rovaniemen kansalaisopiston tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyön tavoitteet kaudelle 2026–2028

- **Tavoite1:** Turvallisemman tilan periaatteet
 - + Toimenpide: Rovalan turvallisemman tilan periaatteiden käyttöönotto ja jalkauttaminen keväällä 2026 tuntiopetta tapaamisten yhteydessä
 - + Seuranta: vuosikertomuksen 2026 yhteydessä
- **Tavoite 2:** Toimintamalleihin ja ohjeisiin perehtyminen
 - + Toimenpide: Toimintamalleihin ja ohjeisiin perehdytetään tuntiopettajien kokouksien yhteydessä. Tuntiopettajien edellytetään perehtyvän malleihin ja ohjeisiin.
 - + Seuranta: Kysely tuntiopettajille/henkilöstölle keväällä 2026
- **Tavoite 3:** Toimintamallien ja ohjeisiin perehtymisen varmistaminen
 - + Toimenpide: Kyselystä nousseiden kehittämiskohteet
 - + Seuranta: Päätoiminen henkilöstö syyskauden 2026 päätteeksi
- Seuraavat tavoitteet sovitaan tuntiopettajien kokouksen yhteydessä syksyllä 2026

6. TASA-ARVO- JA YHDENVERTAISUUSTYÖN JATKUVUUS ROVANIEMEN KANSALAIPOISTOSSA

Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmaa päivitetään vuosittain tai vähintään kolmen vuoden välein.

- Opistossa päivittämisestä vastaa rehtori yhdessä päätoimisten kanssa
- Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyön ja suunnitelman päivittämistä tarkastellaan yhdessä tuntiopettajien kanssa esim. tuntiopettajakokouksen yhteydessä
- Opiskelijoilta pyydetään palautteita kolmen vuoden välein tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumisesta opistossa
- Suunnitelman toteutumista seurataan vuosikertomuksen laatimisen yhteydessä

7. ROVANIEMEN KANSALAIPOISTON OHJEISTUKSET

Rovaniemen kansalaisopiston ja Rovalan Setlementti ry:n ohjeistukset (kirjautumisen takana tai verkkosivuilla)

- Turvallisemman tilan periaatteet (Pedanet)
- Toimintamallin ristiriitatilanteissa (Pedanet)
- Someohjeistus (Pedanet)
- Ilmiantokanava (verkkosivut)
- Tuntiopettajan opas (Pedanet, päivitetään lukuvuosittain)
- Työsuojelu (Pedanetissä)

KUVITUS

Juho Nevalainen

Yleiset julkiset lähteet:

Mikkola A. 2023. Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnittelu vapaan sivistystyön oppilaitoksissa. Raportit ja selvitykset 2+023:7a, Opetushallitus. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Tasa-arvo_ja_yhdenvertaisuussuunnittelu_vapaan_sivistystyon_oppilaitoksissa.pdf

Piirainen H. ja Wiirilinna V. 2024. Johdanto-osio tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmatyölle kansalaisopistoissa. Kansalaisopistojen liitto Kol ry. <https://peda.net/kol/foorumi/tasa-arvo-ja-yhdenvertaisuus>

Puranen T. (toim.). 2023. Kohti kaikkien kansalaisopistoa. Kansalaisopistojen saavutettavuusopas. Kansalaisopistojen liitto Kol ry. <https://kansalaisopistojenliitto.fi/wp-content/uploads/2023/11/Kansalaisopistojen-saavutettavuusopas-2023.pdf>

Suomen perustuslaki 11.6.1999/ 731

6 §

Yhdenvertaisuus

Ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä.

Ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

Lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä, ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti.

Sukupuolten tasa-arvoa edistetään yhteiskunnallisessa toiminnassa sekä työelämässä, erityisesti palkkauksesta ja muista palvelussuhteen ehtoista määrättäessä, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään.

Yhdenvertaisuuslaki 30.12.2014/1325

6 §

Koulutuksen järjestäjän velvollisuus edistää yhdenvertaisuutta

Koulutuksen järjestäjän ja tämän ylläpitämän oppilaitoksen on arvioitava, miten sen toiminta vaikuttaa eri väestöryhmiin ja miten yhdenvertaisuus muutoin toteutuu sen toiminnassa, ja ryhdyttävä tarvittaviin toimenpiteisiin yhdenvertaisuuden toteutumisen edistämiseksi. Edistämistoimenpiteiden on oltava oppilaitoksen toimintaympäristö, voimavarat ja muut olosuhteet huomioon ottaen tehokkaita, tarkoituksenmukaisia ja oikeasuhtaisia. ([20.12.2022/1192](#))

Koulutuksen järjestäjän on huolehdittava siitä, että oppilaitoksella on suunnitelma tarvittavista toimenpiteistä yhdenvertaisuuden edistämiseksi.

Koulutuksen järjestäjän ja tämän ylläpitämän oppilaitoksen on varattava oppilaille ja heidän huoltajilleen sekä opiskelijoille tai heidän edustajilleen mahdollisuus tulla kuulluiksi edistämistoimenpiteistä.

Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 8.8.1986/609

5 § ([19.1.2023/101](#))

Tasa-arvon toteuttaminen koulutuksessa, opetuksessa ja varhaiskasvatuksessa

Viranomaisten ja koulutuksen järjestäjien sekä muiden koulutusta tai opetusta järjestävien yhteisöjen on huolehdittava siitä, että tytöillä ja pojilla sekä naisilla ja miehillä on samat mahdollisuudet koulutukseen ja ammatilliseen kehitykseen sekä että opetus, tutkimus ja oppiaineisto tukevat tämän lain tarkoituksen toteutumista.

5 a § ([30.12.2014/1329](#))

Toimenpiteet tasa-arvon edistämiseksi oppilaitoksissa

Koulutuksen järjestäjä vastaa siitä, että vuosittain laaditaan oppilaitoskohtaisesti tasa-arvosuunnitelma yhteistyössä henkilöstön ja oppilaiden tai opiskelijoiden kanssa. Suunnitelma voidaan sisällyttää osaksi opetussuunnitelmaa tai muuta oppilaitoksen suunnitelmaa.

Tasa-arvosuunnitelman tulee sisältää:

- 1) selvitys oppilaitoksen tasa-arvotilanteesta;
- 2) tarvittavat toimenpiteet tasa-arvon edistämiseksi;
- 3) arvio aikaisempaan tasa-arvosuunnitelmaan sisältyneiden toimenpiteiden toteuttamisesta ja tuloksista.

Erityistä huomiota tulee kiinnittää oppilas- tai opiskelijavalintoihin, opetuksen järjestämiseen, oppimiseroihin ja opintosuoritusten arviointiin sekä seksuaalisen häirinnän ja sukupuoleen perustuvan häirinnän ehkäisemiseen ja poistamiseen.

Vuosittaisen tarkastelun sijasta suunnitelma voidaan laatia enintään kolmeksi vuodeksi kerralla.

Laki vapaasta sivistystyöstä 632/1998

1 §

Vapaan sivistystyön tarkoitus

Vapaan sivistystyön tarkoituksena on elinikäisen oppimisen periaatteen pohjalta tukea yksilöiden persoonallisuuden monipuolista kehittymistä ja kykyä toimia yhteisöissä sekä edistää kansanvaltaisuuden, tasa-arvon ja moniarvoisuuden toteutumista suomalaisessa yhteiskunnassa.

24 §

Opiskelijoilta perittävät maksut

Opiskelijoilta voidaan periä opetuksesta kohtuullisia maksuja.

Jos opiskelijamaksua ei ole suoritettu eräpäivänä, saadaan vuotuista viivästyskorkoa periä eräpäivästä siten kuin korkolaissa (633/1982) säädetään.

Maksu saadaan periä ilman tuomiota tai päätöstä siten kuin verojen ja maksujen perimisestä ulosottoihin annetussa laissa (367/1961) säädetään.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1998/19980632#Pidm46111192157504>

Maksua ei kuitenkaan peritä kansanopiston, opintokeskuksen, kansalaisopiston eikä kesäyliopiston järjestämästä koulutuksesta, jonka maahanmuuttaja suorittaa aikana, jona hänellä on kotoutumisen edistämistä annetun lain 16 §:ssä tarkoitettu voimassa oleva kotoutumissuunnitelma tai 17 §:ssä tarkoitettu voimassa oleva monialainen kotoutumissuunnitelma, tai yhden vuoden aikana viimeisen kotoutumissuunnitelman tai monialaisen kotoutumissuunnitelman voimassaolon päättymisen jälkeen. Lisäksi edellytetään, että koulutuksessa noudatetaan mainitun lain 26 §:n 4 momentissa tarkoitettuja aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksen opetussuunnitelman perusteita tai 26 §:n 5 momentin 1 kohdassa tarkoitettua Opetushallituksen laatimaa vapaan sivistystyön lukutaitokoulutuksen opetussuunnitelmasuosittelua. Maksua ei myöskään peritä tämän lain 7 a luvussa tarkoitettussa koulutuksessa eikä oppivelvollisuuslain 5 §:n 2 momentissa tarkoitettussa koulutuksessa.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2023/20231212>

Aiheeseen liittyvä sanasto (Liite 6)